
Україна—Франція: нові обрії наукового співробітництва

Ганна СКРИПНИК

Останній у цьому році номер журналу «Народна творчість та етнографія» представляє українсько-французький етнологічний проект, метою якого є ознайомлення української наукової громадськості та зацікавлених читачів із здобутками та основними напрямками розвитку французької етнології. Започаткований цей міжнародний науковий проект відомим французьким етнологом професором Жаном Кюїзенє та Українським етнологічним центром Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України. На реалізацію його завдань був спрямований спецвипуск журналу «Ethnologie française», підготовлений українською стороною та опублікований у Франції. Він висвітлював історію та актуальні проблеми розвитку української етнології, розкривав особливості етнічної та етнокультурної історії України, функціонування української етнокультури за умов глобалізації, знайомив французькі наукові кола із своєрідною фольклорною етнографічною спадщиною України як європейської держави.

Для України реалізація такого проекту без жодного перебільшення є дуже актуальною, оскільки є успішною спробою подолання провінційності, відірваності української науки від світового контексту. Успадкована від радянських часів традиція жорстко детермінувала коло дослідницьких інтересів українських вчених, замикаючи їх винятково на соціокультурних реаліях та етнічній культурі українців і слов'янства. Зміна суспільно-політичної ситуації та постання Української держави істотно позначилися на програмних напрямках діяльності всіх галузей гуманітарної науки, розширенні її предметної сфери, зумовленому потребою інтеграції до світового наукового простору. Відкриття Україною власних дипломатичних місій, налагодження нашої державою міжнародного співробітництва у різних царинах зобов'язує кардинально переглянути програму вітчизняних наукових досліджень, передбачивши як подальше поглиблення студій національної матеріальної та духовної культури, так і вивчення етнопсихологічного та етнокультурного розмаїття народів світу, пошуки шляхів зближення українського народознавства з європейськими науковими школами. В рамках співробітництва між Національною Академією Наук України та сусідніми державами передбачено цілу шереду заходів та механізмів, які сприятимуть науковій співпраці та обізнаності українських вчених із здобутками зарубіжних колег. З цією метою Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України підписані наукові угоди про співпрацю в межах яких проводяться міжнародні конференції («35-та Міжнародна баладна конференція SIEF» — Київ, 2005 р.) та стажування, обмін аспірантською молоддю, підготовка спеціальних випусків періодичних видань та опублікування перекладних монографічних праць відомих європейських вчених.

Реалізації окресленого кола наукових проблем української етнології сприятиме і підготовка спецвипусків профільних журналів, опублікування українською мовою низки перекладних монографій (серед них праці Жана Кюїзенє «Етнологія Європи» та «Етнологія Франції» тощо).

Щодо пропонованого увазі читача спецвипуску журналу «Народна творчість та етнографія», то він, сподіваємося, послугуватиме подоланню відстані між українською та французькою етнологічною наукою, вводячи до наукового обігу в Україні нову інформацію про особливості історичних шляхів французької етнологічної науки, пріоритетні напрямки розвитку сучасної етнології у Франції.

Матеріал структуровано за такими рубриками: «З історії та сучасності французької етнології», «Проблеми національної та регіональної специфіки» та «Етнологія міста». Кілька статей часопису належить перу професора Жана Кюїзенє — головного редактора журналу «Ethnologie française», автора низки фундаментальних праць, що зайняли помітне місце на полицях бібліотек провідних університетів та спеціалізованих інститутів цілого світу. Свій науковий шлях Жан Кюїзенє розпочинає у Туніському університеті, а з кінця 50-х років потрапляє до Центру наукових досліджень Реймона Арона, де очолює середземноморську програму студій у горах Таурус в Туреччині. Із 60-х років Жан Кюїзенє керує Національним музеєм народного мистецтва і традицій та Центром французької етнології в Парижі. Дослідника цікавить етнокультурна своєрідність не тільки французького, але й інших європейських народів. Він організатор і учасник численних етнографічних досліджень в Румунії, Македонії, Сербії, в країнах Близького Сходу та Середземномор'я. До найвагоміших здобутків Ж. Кюїзенє відноситься фундаментальна праця «Архітектура французьких сіл», яка вийшла у 22-х томах і відома далеко за межами країни. В основу праці покладені фактологічні матеріали (численні малюнки, фотографії, дані картографування та соціологічних досліджень, фактографічні описи) обсягом понад 300 томів тотально-експедиційного обстеження регіонів Франції. Праця репрезентувала всі основні різновиди французьких сільських помешкань, місцеві архітектурні форми, краєву своєрідність будівельних традицій, трансформацію народного житла тощо.

Помітним явищем у європейській етнології стала поява його праці «Пам'ять Карпат. Тисячолітня Румунія: погляд з середини» як результат численних експедицій Ж. Кюїзенє до Румунії та його ґрунтовних студій впродовж тринадцяти років етнокультурних традицій карпатського регіону, вивчення своєрідності житлобудівної традиції, звичаєво-обрядової культури, світоглядних уявлень та вірувань, народної медицини мешканців Карпат. Не менший інтерес фахівців-етнологів та мистецтвознавців викликали праці Жана Кюїзенє «Французьке народне мистецтво», «Пригоди Марко: обряди та міфи болгарського краю»,

«Нормандські народні казки та оповідання. I. Нормандський бокаж», «Живий вогонь: родині зв'язки та пов'язані з ними ритуали в Карпатах», «Етнологія Європи», «Етнологія Франції» (у співавторстві з М. Сегален) тощо. В них дослідник знайомить читача з етнокультурним розмаїттям Європи, розкриває всі концепції походження європейських етносів та подає авторське бачення причин сучасних етнічних відмінностей між європейськими народами, окреслює спільні витоки та диференціюючі фактори, що впливали на етноідентифікаційні процеси в минулому і детермінують їх у сьогоденні. Висвітлює роль спадщини класичної давнини та її передачу європейським народам через античну Грецію та Рим.

У даному числі часопису вміщено кілька статей Жана Кюїзенє, серед них: «Напрями етнології та їх застосування?», «Церемонія чи ритуал?», «Вільний діалог про нашу ідентичність та громадянство», «Письмовий стиль суспільствознавчих праць: вимоги сьогодення».

У першій рубриці спецвипуску містяться розвідки Жана Кюїзенє, які розкривають методологічні засади поступу французької етнології. На матеріалах часопису «Французька етнологія» автор простежує еволюцію сутності та напрямків етнології, їхню детермінацію відмінностями суспільних запитів та кон'юнктури у галузі гуманітарних наук та соціології Франції періоду 90-х років у порівнянні із 70-ми роками. На основі аналізу публікаційних матеріалів цього спеціалізованого часопису окреслюється місце етнології між антропологією та історією; виявляється співвідношення понять «національної», «громадянської» та «етнічної» самобутності, аналізуються фундаментальні поняття «етносу» та «етнічності» національних рухів та націоналізму.

Слушні та цікаві для фахівців міркування наводяться у публікації Жана Кюїзенє «Церемонія чи ритуал?» щодо сутності обряду та ритуалу і співвідношення цих понять. Якщо на думку автора «обряд» є кодифікована практика, норми поведінки, то «ритуал» є наслідком такої кодифікації. Церемонії за автором — це зовнішня кодифікована і часто урочиста форма, яку надають обряди, а «церемоніал» — результат кодифікації церемонійної поведінки. «Обряд тоді починає відрізнятися від церемоніалу, коли зроблені система жестів та система звуків, їм надані, регламентовані значення, що сприймаються спільнотою, яка використовує єдиний ключ для їх шифрування та дешифрування»¹.

Важливих термінологічних проблем та понятійного апарату торкається у своїй статті керівник проекту у Вищій школі суспільних наук Жан-Франсуа Госсійо «Етнос, етнологія, етнічність». Автор слушно зазначає, що хоча наявність спільного предметного поля таких понять як «етнос» та «нація» спричинилося до їх тривалого ототожнення та змішування у різних наукових практиках, проте у сучасному науковому дискурсі усталася думка про теоретичну безвихідь такого термінологічного підходу та неможливість об'єктивного аналізу позначуваних ними реалій. Відтак виникла гостра потреба концепційного розмежування цих понять, що успішно було зроблено Бартом, Геллнером та Андерсоном.

У полі зору дослідника теорія етносу Бромлея, розвинута радянською етнографією у другій половині ХХ ст., за

якою «етнос» «стає родовою одиницею подвійної діахронічної та синхронічної типології», а відповідно «плем'я, народність і нація» складають три послідовні історичні форми. Аналізується також відома праця Фредріка Барта «Етнічні групи та кордони» на думку якого «етнічність не базується на питаннях культури, а є соціальною організацією, межею культурних відмінностей». Геллнер висуває тлумачення поняття «нація», яке є похідним від «націоналізму» — руху, метою якого є досягнення ідеалу держави-нації суголосне теорії Барта щодо поняття «етнос».

Відштовхуючись від дефініцій щодо етнічної групи Макса Вебера, за яким етнічна група «відрізняється від раси тим, що остання визначається спільним походженням, а перша ґрунтується лише на вірі у спільне походження», автор зрештою поділяє думку Вебера, що «нація є таким же утворенням як і етнічна група, але вона наділена більшою політичною пристрасністю, волею до політичного буття»². Аналізуючи погляди Ван Геннепа та його «Порівняльний трактат національностей» (зокрема 1-й том під назвою «Зовнішні складові національності») Жан Госсійо зазначає, що згадана праця є найвичерпнішим джерелом з визначенням відмінностей та розробки класифікації, диференційних символів, зокрема мови.

Підсумовуючи наукові дослідження «етнічності» європейськими авторами Жан Госсійо розглядає її «швидше як соціальну подібність, ніж як суттєву ідентичність, не представляючи «трансформованого» етносу «національному». На його думку «автономізація національних рис зі своєю етнокультурною оболонкою утворює справжню антропологію нації»³.

Стаття відомого сучасного етнологіста та фольклориста Жан-Марі Пріва — професора Метцького університету, автора кількох книжок про перекази, присвячена видатному етнологу і фольклористу Арнольду Ван Геннепу — знаковій постаті французької етнології. Жан-Марі Пріва розкриває для українського читача наукову біографію Ван Геннепа, який присвятив своє життя вивченню народної культури. Дослідник стверджує, що вирішальну роль у захопленні Ван Геннепа студіюванням фольклору відіграли Альпи, де Арнольд Ван Геннеп провів частину своєї молодості. Місцевість та культура населення цих гір створили джерельне підґрунтя для досліджень та підтвердження його важливих наукових гіпотез (теорія перехідних обрядів або, наприклад, теорія «фольклорні зони»). Ван Геннеп також опублікував великі фольклорні монографії — результати досліджень місцевостей Дофіне та Савойї; обґрунтував прогресивний погляд на етнографію як науку, яка повинна сприяти взаєморозумінню між народами. Його перу належать низка регіональних досліджень («Фольклор Дофіне», «Фольклор Бургундії», «Фольклор Фландрії і Ено», «Фольклор Оверні і Веле») та комплексна праця про народну культуру всіх районів Франції «Керівництво по дослідженню сучасного французького фольклору». На відміну від характерної для початку ХХ ст. традиції розглядати фольклор винятково стосовно первісних народів, Ван Геннеп слушно поширює його дослідницьку сферу і на вивчення традицій та сучасного життя народу. Особливу увагу приділяв дослідник проблемі фіксації і подальшого вивчення народної творчості віддаючи перевагу польовим дослідженням.

У своїй статті Жан-Марі Пріва акцентує характерну для Ван Геннепа пріоритетність дослідження конкретної місцевості та застосовувані ним методи спілкування з опитуваними «носіями», підкреслює його критичне ставлення до досліджень, які узагальнюють вузько локалізовані спостереження. Жан-Марі Пріва слушно стверджує, що енциклопедичні знання Ван Геннепа уможливили розробку та додержання ним власних методологічних вимог, рівною мірою ґрунтовних та новаторських.

Представлена у спецвипуску стаття доктора, професора Марсельського університету, співробітника Національного Центру наукових досліджень (Париж) та Інституту порівняльної етнології Середземномор'я (Марсель) Крістіана Бромберже, розкриває еволюцію французької етнології упродовж чверті століття. Автор стверджує, що трансформації, які супроводжувалися певними пошуками нових шляхів та зрушеннями у теорії, торкнулися цілої етнологічної науки та внесли суттєві зміни у її методологію та парадигматику. Суттєві пертурбації пов'язані передусім із відходом від вивчення сільських звичаїв та традицій, що остаточно лишилися у минулому, та поступовим усталенням аналізу сучасного стану побутової культури, яка не обмежується рамками маленьких сільських спільнот. Автор робить спробу висвітлити розбіжності, що існують між різними точками зору на нові об'єкти дослідження, які вивчаються «здалеку», «збоку», «зблизька».

Хоча автор і розглядає характерне для сучасності акцентування суб'єктивності і надання ваги свідченням носіїв фольклорної традиції, як сам по собі незаперечний методологічний здобуток, проте слушно акцентує потребу генералізованого спостереження вчених за досліджуваними об'єктами з метою з'ясування їхніх характеристик і властивостей. Видається переконливою пропозиція запровадження багаторівневого аналізу, що передбачає систематичне застосування компаративістики з метою відображення всієї складності і неповторності характеру сучасних етнокультурних реалій. Автор розглядає специфічні методологічні проблеми, що постають перед етнологами, котрі вивчають сучасні, а не віддалені від них у часі та просторі об'єкти.

У першій рубриці спецвипуску вміщена актуальна не лише для Франції, але й для цілого європейського світу стаття Філіппа Мєро (директора Музею техніки та культури в Ансьєн Салін) про етнокультурну спадщину та способи її музейної репрезентації. Автор розглядає останню чверть століття як період, що нещадно випробували музеї, прискіпливо з'ясовуючи їхню сутність та підстави до існування. Автор розглядає Музей суспільства як уречевлений виклад історії, який має відтворити реальність через її матеріальні прояви, орієнтуючись на слухача та основний контекст. «У виборі між нав'язливою думкою про забуття та перемагаючою всеприсутністю пам'яті ... між створеним предками та нащадками, між вигадуванням традиції та «обов'язком пам'ятати», питання тисячі і одного відтінку стосунків, які група людей устанавлює зі своїм минулим перетворюється на головне⁴. Саме музеї суспільства серед інших закладів, що займаються спадщиною, і можуть, на думку автора, претендувати на законний зв'язок з минулим. Проте за окреслений період музеї змінили усталені підходи до своєї діяльності, музейний експонат втра-

тив своє центральне місце на користь публіки та культурного проекту. Проблема відвідувачів поступово завоювала пріоритетне місце у музеях, раніше орієнтованих на пам'ятки. На слушну думку автора несприятливим фактором для музейництва було запровадження адміністративного підходу, розпорошення музейних колекцій та спадщини серед різних осередків та відомств, їхня децентралізація за умов відсутності великого національного музею. Автор розглядає екомuzeологію як актуальний пам'яткоохоронний напрямок, з притаманними для нього багатопредметністю дослідження, інноваційними підходами до спадщини, врахуванням зв'язків людини з оточенням та педагогічним виміром культурної дії. У національному контексті сьогодення музей, його простір та способи вияву стають вагомішими не лише щодо достовірного відтворення ідентичностей як свідки давніх проявів (змістів, значень і символіки), але й як дійові особи сьогодення, що посідають власне місце у сучасній символічній та суспільній дії. Нові виклики сучасному музейництву породжують вимоги ринку, які зобов'язують використовувати поради з маркетингу, менеджмент-проекти з метою модернізації формату спілкування музею із відвідувачем. Філіпп Мєро також аналізує співвідношення наукової та освітньо-розважальної функції музейних осередків, слушно зазначаючи, що сучасні музейні дослідження «орієнтовані на публіку, збирачів спадщини, колекціонерів, професіоналів», проте бракує студій, які розкривають способи, як «користуватись цими зображеннями минулого».

У публікаціях наступної рубрики спецвипуску «Народна творчість та етнографія» розглядаються проблеми національної та регіональної специфіки, визначення ідентичностей та ролі етнічного фактору в історичному бутті народів, висвітлення причин національних рухів та етнічних конфліктів, передумов загальнонаціональних інтеграційних процесів, асиміляції та маргіналізації певних етнічних груп. Зокрема, у статті-діалозі відомого історика, професора Колеж де Франс Моріса Агюлона та видатного етнолога, керівника науково-дослідницької роботи у Національному Центрі наукових досліджень Жана Кюїзеньє йдеться про встановлення колективних ідентичностей народів та громадянства, автори розмірковують з позицій конкретних наук про умови за яких особистість може бути одночасно католиком, протестантом, іудеєм чи мусульманином з одного боку і французом — з іншого. Вони ставлять питання і намагаються знайти відповідь про множинність ідентичності, про вплив змінених родинних та суспільних традицій на процес ідентифікації. На їхнє переконання людину слід розглядати як особистість в усій її неповторності, а не лише як правовий суб'єкт. Дослідники ставлять питання про співвідношення ліберальних та гуманістичних цінностей глобалізованого світу з етнокультурним розмаїттям конкретних національних спільнот; про потребу цивілізованих соціальних домовленостей як надійної запоруки єдиного громадянства та миру, механізму уникнення міжетнічних конфліктів.

Ці ж проблеми знаходять своє подальше висвітлення та продовження в опублікованому у цьому числі журналу під назвою «Ідея регіоналізму сучасної Франції» інтерв'ю Крістіана Бромберже та Мірея Мейє з Морісом Агюлоном. Ана-

лізуючи чверть століття від виходу в світ журналу «Ethnologie Française». М. Агюлон розкриває особливості суспільно-наукової ситуації періоду заснування журналу та розкриває основні етапи його минулого та сьогодення, робить спроби окреслити його майбутні перспективи. Дослідник слушно ставить питання про Європу як глобальну територію для етнологічних студій, про стосунки між народами, які її історично заселяють. Представлений в інтерв'ю історіографічний огляд опублікованих за 25-річний період матеріалів журналу доповнено аналізом можливих його перспектив та подальшої ролі в європейському контексті. Зокрема, слушно акцентується окремі спецвипуски «Ethnologie Française» присвячені етнографічним студіям у інших країнах, що безперечно послуговує загальноінтеграційним науковим процесам у Європі.

Проблема культурного та політичного регіоналізму знаходить глибокий аналіз у статті (вміщеній у спецвипуску «НТЕ») дослідника національних взаємин та меншин, професора кафедри антропології Університету Бордо 2, доктора П'єра Бідара. П'єр Бідар водночас є директором школи докторантів гуманітарних та соціальних наук, організатором Європейського міжнародного літнього Університету з антропології. Перше заняття в якому відбулося у липні 2006 р. у Французькій Басконії за темою «Нове бачення антропології».

Автор знайомить читача із французькою Басконією, яка вирізняється від інших регіонів Франції не лише загадковим походженням, але й передусім, ваганням у виборі міжнаціональної інтеграції до французького суспільства та тенденціями віддалення від нього. Загальновідомим є факт існування культурної біполярності для мешканців цього регіону, яка проявляється у виокремленні культури баскської та культури французької. Стаття наводить фактологічні дані про баскський архітектурний стиль та баскський рок, який є важливим фактором сучасної етнічної ідентифікації населення. Автор слушно зазначає, що зростання національної свідомості басків з необхідністю передбачає створення умов для відродження їхньої національної культури, що послуговуватиме гарантією суспільної стабільності.

Проблеми регіоналізму в культурі стали предметом розгляду у статті професора Брестського Університету Бретані та Центру дослідження бретонської та кельтської культур Франша Постіка та його співавторів (Донатієна Лорана, Жана-Франсуа Сімона, Жана-Ів Вейара), вміщеної у цьому номері часопису. Автори статті зупиняються на проблемі кельтської та романської мовно-культурної спадщини, які є передумовою поділу провінції Бретань на дві частини — Нижню Бретань, де спілкуються бретонською (кельтською) мовою та Верхню Бретань, де розмовляють романською мовою. Відродження національної своєрідності краю та заснування Кельтської академії (1805 р.) на початку XIX ст. відбувалося в контексті романтичного напрямку в науці, пошуків інтересів до збирання, вивчення та видання пам'яток усної народної творчості. Фактично упродовж усього XIX ст. активізується зацікавленість еліти етнокультурою регіону, що віддзеркалилося у опублікуванні праці Ля Вільмарке Barzaz-Breiz, яка була перекладена багатьма мовами і мала значний суспільний

резонанс. Метою публікації цієї збірки було не лише ознайомлення загалу бретонців зі своєрідною пісенною традицією, а й намагання відновити етнокультуру краю та переписати історію Бретані, яка мала формуватися на кельтській минувшині. В контексті широким зацікавлень живою народною культурою регіону логічним на думку авторів статті було створення Галереї бретонського національного одягу у місті Кімпер, що теж засвідчував зростання рівня національної самосвідомості еліти. На прикладі окремих реалій культури (становлення братства бретонських бардів, спроби популяризації технічних досягнень бретонців та модернізації національних елементів культури та мови, створення експериментальних фольклорно-музичних радіопередач), автори публікації розкривають еволюцію етнічної самосвідомості бретонців, простежують розвиток регіоналізму та націоналізму у світосприйнятті бретонців, які в особі своєї культурницької еліти та творчої інтелігенції шукають своє автентичне коріння. Загальний рух до національного відродження Бретані виявляється у вражаючих тиражах видань та преси популярності національних музикантів та співаків, організації різноманітних кельтських фестивалів та численних пам'яткоохоронних товариств. Саме національна культурна спадщина є фактором солідаризації та етноідентифікаційних процесів для великої кількості мешканців Бретані — представників різних генерацій.

Бретонська етнокультурна ідентичність є також предметом розгляду у статті Ронана Ле Кoadіка, який стверджує, що бретонська культура позначена численними контрастами. На його думку, вона «двоїста», як географічно (кельтська — на заході та романська — на сході півострова), так і в соціальному плані (для одних вона є способом життя, для інших — об'єктом «підприємницького патріотизму»). За автором, інша неоднозначність бретонської етнокультурної ідентичності пов'язана з тим, що витоки культурного оновлення у суспільній свідомості асоціюються з націоналізмом та «постмодерним неотрибалізмом». Про прихильне ставлення до ідеї незалежності населення регіону свідчить статистика: 42% бретонців відчувають «спочатку належність до Бретані, а потім вже до Франції». Більшість з них воліла б, щоб регіон мав ширші повноваження. Щодо соціальних запитів бретонців, то вони також суперечливі: сепаратистські настрої стримуються побоюваннями населення втратити загальнонаціональні ринки збуту продукції.

У статті Жоржа Раві-Джордані (наукового співробітника Центру досліджень Корсики) йдеться про сутність регіональної культури та про джерела етнокультурної своєрідності мешканців Корсики. Аналізуючи витоки етнокультурної своєрідності мешканців краю автор стверджує, що її краще можна зрозуміти, якщо розглядати як результат процесу асиміляції елементів, привнесених двома головними країнами — Італією та Францією. Автор стверджує, що починаючи із 60-х років «рух за відродження культури, економіки, соціальної сфери» спричинився до позитивних досягнень — системи обласної автономії, самоуправління національного фактору, набуватиме радикальнішого характеру. В статті розглядається питання мовно-культурної асиміляції, акцентується так званий зворотний лінгвістич-

ний процес, коли «корсиканські слова францизуються і вживаються як свого роду жарт». За автором, асиміляція на Корсиці відбувається також на рівні національної кухні, релігійного живопису, архітектури будинків. Швидка модернізація сільського господарства, туризму, імміграція, широке залучення грошей у сферу соціальних зв'язків значно змінили, не дивлячись на острівний характер території, умови існування, відтворення та передачі стародавньої культури, що зародилася у межах сільської громади. Однак, на думку автора сільська громада сьогодні залишається малонадійним орієнтиром, основним носієм традиції постає все ж родина.

Малодосліджене в етнологічній науці питання впливу назви населених пунктів топонімів на економічний та культурний розвиток територій порушує у своїй статті, репрезентованій у часописі Мартен де Ля Судьєр, вчений Центру дослідження суміжних дисциплін: соціології, антропології, історії. Адміністративні втручання щодо назв певних територій та населених пунктів у Нижній Бретані спричинилися до втрати культурно-історичної спадкоємності, до певних деформацій історичної свідомості місцевої людності. Топонімічне нашарування назв неологізмів — найновіші ономастичні утворення, що з'являється внаслідок «територіалізації» сільської місцевості та «територіальний жаргон», що позначає збережені традиційно локальні назви, створює на думку автора певний дискомфорт для мешканців, оскільки назви мікрорегіонів та країв, що з'явилися внаслідок розмежування сільської місцевості, вимагають відповідної нової ідентифікації. Автор подає коротку генеалогію розповсюдження груп власних назв.

У цій статті досліджуються різні варіанти великої кількості номінацій та реномінацій, назв, розглядаються причини етимологічної плутанини. Автор слушно зазначає, що важлива функція назв території полягає у самовизначенні та ідентифікації її, у пошуку задекларованої у самоназві різниці між нею та сусідньою територією. На думку автора зростаюча ідентифікаційна значимість цих назв дозволяє прирівняти їх до іменної ідентифікації людини, адже назва місцевості — це «засіб орієнтації, закріплення себе в просторі, пошук історичної спадщини».

У рубриці «Етнологія міста» розглядаються деякі аспекти урбанізаційних адаптацій. Так у статті співробітника Центру французької етнології Жерара Колломба йдеться про сільських емігрантів — мешканців міста та про роль земляцтв. Ця розвідка стала частиною результатів дослідження

сучасних трансформацій сільських громад, що було проведено Центром французької етнології.

Створення у Парижі товариств мігрантів з провінції, що засновані на засадах сільської громади, є своєрідною відповіддю на урбанізаційні виклики, на труднощі життя у міському середовищі вихідців із села. Адаптаційні функції виконують за цих умов земляцтва. У статті йдеться про засновані майже 50 років тому чотири савойські земляцтва (Леваллуа-Перре). Різке скорочення еміграції поставило питання про майбутнє цих товариств: роль, що була їм відведена, дедалі менше відповідає очікуванням членів цих громад. Численні проблеми, що постали перед тими, хто народився вже у Парижі, (а вони є найактивнішими членами цих земляцтв) та постійними мешканцями їхніх рідних містечок, свідчать про труднощі адаптації та інтеграції. Автор стверджує, що савойські мігранти знаходяться на перехідному етапі від селян, якими вони були, до міських жителів, якими вони стали; і що вони уособлюють конфліктні взаємини, що нерідко існують між цими двома групами.

У статті співробітниця Центру французької етнології Ан Монжаре порушується питання про робочий простір офісних приміщень, який детермінується конкретною діяльністю. Наукові підходи до вивчення офісного простору передбачають висвітлення зв'язку між простором, робочим місцем і матеріальною культурою. Тобто, на думку автора, елементи матеріальної культури співробітника офісу вказують як власне на характер роботи, ієрархію просторів, так і дають змогу розглянути можливості використання неробочого часу. Йдеться про спосіб «привласнення» робочого простору, розуміння стратегій, які застосовують працівники для досягнення комфорту та засоби пристосування, відхилення від існуючих норм і утвердження при необхідності нових.

Автори представлених у спецвипуску публікацій репрезентують розмаїту, актуальну для французької етнології тематику, яка стосується як загальнонаціональних проблем етнічної та соціонормативної культури, так її регіональних вимірів (Бретані, Басконії, Корсики тощо). Особливе місце в етнологічних дослідженнях Франції посідає регіон Середземномор'я. Не випадково, що саме в Марселі відбувся останній міжнародний конгрес SIEF. Сподіваємось, що увагу українського читача привернуть передусім ті публікаційні матеріали спецвипуску, що стосуються висвітлення національно-ідентифікаційних процесів та факторів, що впливають на самоусвідомлення мешканців країни як в загальнонаціональному, так і в регіональному контексті.

Примітки

¹ Кюїзінє Жан. Церемонія чи ритуал? — С. 33.

² Госсійо Жан-Франсуа. Етнос, етнологія, етнічність. — С. 28.

³ Там само. — С. 28.

⁴ Мєро Філіпп. Музеї та суспільство. — С. 40.